

פרק י"ט

יחידה 39: ניסיונות שאול להרוג את דוד (א' - י')

62 ספר שמואל א' | פרק י"ט

פרק י"ט

מלכת שאול				סוף ימי המופסים	
ממלת שאול	שאל דודף אחרי דוד	ה מואכ בשאול	המלכת שאול והצלחתו	שמואל	עלי
כז-לא	יח-כז	טז-יח	י-טז	יז	יז-א

יחידה 39 - ניסיונות שאול להרוג את דוד (א' - י')

1. עד עתה ניסה שאול להרוג את דוד בסתר (מבלי שידעו על כך אנשים). לאור האמור בפסוק א, מה השתנה עתה?

2. יהונתן גילה לדוד את כוונותיו של שאול. מה היתה תכניתו של יהונתן?

3. מה מבין הסיועונים הבאים לא היה סיועון שהעלה יהונתן? העתיקו למחברותיכם את התשובה הנכונה.

א. חטא להרוג את דוד.
ב. דוד הטיב עם שאול.
ג. דוד הקריב את חייו למען עם ישראל במלחמתו עם הפלשתים.
ד. דוד הוא חתן של שאול ולא כדאי להרוג אותו, כי הם קרובי משפחה.
4. לבי כל אחד מהמפספים הבאים כתבו במחברותיכם נכון או לא נכון:

א. יונתן ושאל נפגשו בארמון.
ב. שאול לא השתכנע מדברי יונתן שלא להמית את דוד.
ג. דוד סירב לנגן לפני שאול.
ד. דוד היכה בפלשתים מכה רבה.
ה. שוב שאול ניסה להרוג את דוד בתחיתו.

שאלת הפנמה: מפרקנו למדנו על חשיבות השכנת השלום. חיים ויוסף רבו על כדור בהפסקה. המריבה התפתחה, ומאו חיים כעס על יוסף ולא מוכן לשוחח איתו. רוני ראה זאת והחליט לנסות לפייס ביניהם. תנו לו שתי עצות איך ניתן לפייס בין השניים.

איך בודד מוא?
(פסוק א') מתבב ואהב את דוד מאוד.

ישיש את נפשו בכפר?
(פסוק ח') הכניס את קצבו לכנה דולה.

זלמה חמוט בודד נקי?
(פסוק י') בחרתם אדם חף מפשע.

זיכור מפני שאול?
(פסוק י') ההחזק מפני שאול.

הקדמה

השכנת שלום - מעלה גדולה היא השכנת שלום בין אדם לחברו. השכנת שלום אינה תמיד דבר פשוט, בין אם היא נעשית בין שני צדדים ובין אם היא נעשית על ידי צד שלישי. לעיתים השכנת השלום אינה מצליחה מסיבות שונות, אך גדולת השלום ומעלתה שווים את המאמץ.

עיסוק בתכנים המרכזיים

נקודות לדיון

א. במה מועילה ההצעה להסתתר בשדה? לכאורה יהונתן יכול לספר לדוד את דברי שאול אביו מבלי שדוד יצטרך להסתתר מפני שאול.

ב. כיצד אפשר לשכנע את שאול שיפסיק ברדיפתו אחרי דוד?

אפשרויות למענה ולדיון

יהונתן מנסה בכל מאודו לשכך את כעסו של אביו על דוד ולכן הוא פועל למען השכנת השלום ביניהם. אלא שהצעתו של יהונתן צריכה בירור. יהונתן מבקש מדוד להסתתר בשדה, ובכוונתו להגיע לשדה עם שאול אביו ולדבר טובות על דוד כדי לראות מה תהיה תגובתו של שאול. מדוע אם כן יהונתן מציין כי הוא יאמר

לדוד את כוונותיו של שאול, הרי לכאורה דוד יכול היה לשמוע את שיחתם בעצמו.

1. כוונת יהונתן הייתה שדוד ישמע את הדברים הטובים שיהונתן יאמר עליו לשאול, אך אם לא יצליח לשמוע אותם - יאמר לו אותם יהונתן.⁷⁹

2. הכוונה הייתה שיהונתן יהיה קרוב לדוד ואם לא יחזור בו שאול מהחלטתו להמית את דוד, יהיה ביד יהונתן לדווח על כך מיד לדוד כדי שיוכל לברוח.⁸⁰

יהונתן מנסה לשכנע את שאול שלא יפגע בדוד מהטעמים האלו:

1. פגיעה בדוד היא בגדר 'חטא'.

2. דוד הוא העבד שלך.

3. דוד מסר את נפשו להציל את כל ישראל, ואם אכן דוד הצליח להרוג את גלית הרי זה סימן שה' גלגל זכות על ידי זכאי ולכן אין לפגוע בו.

בסופו של דבר פיוסו של יהונתן מצליח עד כדי כך ששאול נשבע בשם ה' שדוד לא יומת. אולם הצלחת דוד במלחמה נוספת מול הפלשתים, מחזירה את העוינות של שאול לדוד. לאחר ששאול מנסה שוב להורגו, דוד בורח מבית שאול. מכאן ואילך מתחילה הרדיפה של שאול אחרי דוד.

המסרים העולים מן היחידה

רדיפת השלום - יהונתן רודף אחר השכנת שלום בין שאול לדוד ומשתמש בתחבולות כדי לגרום לאביו להפסיק לרדוף אחרי דוד.

הצעות להמחשה ולהרחבה

1. משחק הפעלה על הסתתרות ומחבואים, לשחק משחק של מחבואים ולחפש את התלמידים שהסתתרו.

2. לספר על מקרים שבהם ילדים או מבוגרים השכינו שלום בין אדם לחברו.

79 כן פירש הרד"ק.

80 כן פירש רבי ישעיה מטרני.

יחידה 40: מיכל ממלטת את דוד מפני שאול (י"א- כ"ד)

63 ספר שמואל א' | פרק י"ט

יחידה 40 - מיכל ממלטת את דוד מפני שאול (י"א-כ"ד)

5. שאול שלח מלאכים אל בית דוד לשימרו ולהמיתו בבוקר. כתבו במילים שלכם כיצד ניצל דוד.

6. א. להיכן ברח דוד?
ב. עם מי ישב שם?

7. שאול שלח מספר משלחות להביא את דוד, אך כולן נכשלו. מה הלקח שרצה ה' ללמד את שאול? האם שאול למד את הלקח?

8. השוו בין התנבאותו של שאול בפרק י' ובין התנבאותו בפרקנו בעודת הטבלה הבאה.

נושא התשובה	בפרק י'	בפרקנו
האם ידע שהולך להתנבא?		
האם נבואתו הייתה מתוך שמחה?		
האם התנבא לבד או יחד עם אנשים?		
איך הגיבו האנשים שראו אותו מתנבא?		
איך השפיעה עליו הנבואה? (לטובה או לרעה?)		

ממלטת את נפשו הלילה
(פסוק י"א): ברח עדי הלילה הזה.
מלאכים (פסוק י"א): שליחים.
לחית הנביאים נבאים (פסוק כ"ד): קהילה של נביאים מתנבאים.

אמר חז"ל: "יולך הוא ושמואל וישבו בנימי - שויה יושב ולמד איתו כל הלילה. מה שאין תלמיד חזק למד במאה שנה. מכאן אנו רואים גדולתו של דוד. כבשת סנה בראת היו למחרת"

הקדמה

הימלטות מפני שלטונות - כל שלטון עומד בפני סכנות של מרידות. לעתים השלטון צריך להפעיל כוח נגד האנשים העלולים להביא לחוסר יציבות שלטונית, או לעוצרם. האנשים המבוקשים מנסים לברוח ולהתחבא מציפורני השלטון. כדי שהנמלטים יצליחו להסתתר, הם לרוב זקוקים לעזרתם של אנשים אחרים.

עיסוק בתכנים המרכזיים

נקודות לדיון

- מדוע שאול רודף אחרי דוד הרי הוא נשבע שלא ירדוף אחריו?
- מנו כמה פעמים השורש מ.ל.ט חוזר ביחידת הפסוקים? מה לומדים מכך על מצבו של דוד?
- על מה תמהים הרואים את שאול מתנבא, ושואלים 'הגם שאול בנביאים'?

אפשרויות למענה ולדיון

שאול התכוון בכל ליבו לשבועה שלא יפגע בדוד ולכן הוא הסכים להחזיר את דוד לביתו. אך לאחר מכן הוא רצה להרוג את דוד מכיוון שהוא נפרד ממנו ללא רשותו, ולכן הוא דן אותו מדין מורד במלכות. שאול מחכה עד הבוקר לפי שאין דנין דיני נפשות בלילה.⁸¹

81 מלבי"ם (פסוק י"א).

שאל בתחילה מבקש מהשליחים שלו ללכת אל בית דוד ולהמית אותו בבוקר.⁸² מיכל מרגישה ששאל אביה רוצה להרוג את דוד בעלה ולכן היא ממלטת אותו. שורש מ.ל.ט חוזר ביחידת הפסוקים ארבע פעמים (י"א, י"ב, י"ז, י"ח), כדי ללמד שדוד נמצא בסכנה רבה ולכן עליו לא רק לעזוב את ביתו אלא גם להסתתר במקום אחר כדי שלא יתפסו אותו.

אהבת מיכל את דוד גורמת לה להתל באביה כדי למלט את דוד. מיכל לא רק ממלטת את דוד אלא גם מסתירה את עצם בריחתו באמצעות הנחת התרפים וכביר העיזים.⁸³

המטרה בהנחת התרפים הייתה לגרום לאנשים לחשוב שדוד ישן מתחת לשמיכה. התרפים היו בדמות אדם, ונשים היו מכינות אותם בזמן שבעליהן לא היו בבית כדי שיוכלו להסתכל בדמות בעליהן.⁸⁴

דוד בורח אל שמואל, ובזמן שהותו שם הוא משוחח עמו וצובר כוחות רוחניים לקראת התמודדות בעתיד.⁸⁵ שאל ממשיך במרדף אחרי דוד ושולח אליו שליחים כדי להמיתו. השליחים פוגשים את תלמידי הנביאים ובראשם רבם שלהם, שמואל. הפגישה עם כוחות אלוקיים אדירים שמתגלים בנביאים, משפיעה על השליחים והם מתחילים להתנבא. השורש נ.ב.א מופיע ביחידת הפסוקים שש פעמים (כ', כ"א, כ"ג, כ"ד). נבואת השליחים הייתה שדוד ימלוך על ישראל, ולכן השליחים נמנעו מלתפוס את דוד.⁸⁶

שאל מסרב לקבל את המסר מאת ה' שאסור לו לקחת את דוד מידי שמואל, לכן הוא הולך אליו בעצמו. גם שאל מתנבא כמו שלוחיו, אך התנבאות זו שונה בתכלית מזו שפגשנו בפרק י' כששאל התנבא לראשונה. הנבואה בפרקנו היא קשה כיוון שהיא מודיעה לו דברים קשים על מלכותו.⁸⁷

נראה שהתמיהה על שאל היא על כך ש'נצטרף לבני הנביאים ונהג כאחד מתלמידיו של שמואל והתנבא דברים קשים על עצמו',⁸⁸ או על כך שבניגוד לשאר המתנבאים שנבואתם הייתה רגעית וקצרה, שאל התנבא כל אותו היום וכל הלילה כאחד מן הנביאים הקבועים.⁸⁹

המסרים העולים מן היחידה

82 ישנה הדרגה בחיפוש אחר דוד: בתחילה שאל מבקש להמיתו בבוקר, לאחר מכן הוא מבקש מהשליחים לקחת אותו, ולבסוף הוא מבקש מהם להביא אותו אליו אפילו במיטתו על מנת להמית אותו.

83 דבר זה מהווה כעין הראש והשער של האדם, מעין זה פירשו רש"י והרד"ק.

84 כן פירש האברבנאל.

85 מדרש שמואל כ"ב. חז"ל (זבחים נ"ד ע"ב) תלו בפגישת דוד ושמואל את ההכנה והלימוד לקראת בניין בית המקדש. אם כן, דוד לא הלך רק כדי לפגוש את שמואל בבריחתו מפני שאל, אלא גם כדי לעסוק בעניינים גדולים עם שמואל.

86 כן פירש האברבנאל.

87 הדברים אינם מפורשים בפסוקים, אך כך פירש הרב יהודה קיל ב'דעת מקרא'.

88 דעת מקרא.

89 מלב"ם.

1. **סיכון עצמי להצלת חברו -** מיכל מסכנת עצמה ומצילה את דוד מידי שאול.
2. **השגחת ה' על עושי רצונו-** שאול רודף אחרי דוד עד שכמעט תופס אותו, אך בכל פעם ה' שולח לו עזרה המצילה אותו מידי שאול.

הצעות להמחשה ולהרחבה

1. ניתן לפתוח לדיון כיצד מרגיש אדם שנמלט? לאן בדרך כלל הוא נמלט? מה ההבדל בין סוגים שונים של נמלטים, כגון: אנשים טובים וישרים שנמלטים מהשלטון (לדוגמה אסירי ציון), לעומת אנשים חוטאים (גנבים וכו') שנמלטים מהחוק?
2. ניתן להשוות בין פרק י' בהתנבאותו הראשונה של שאול לבין פרק י"ט כששאול מתנבא עתה. ההבדלים בין הפרקים הם אלו:
 - א. בפרק י' הייתה נגינה, ובפרק י"ט לא הייתה נגינה.
 - ב. בפרק י' שאול התנבא לבדו, בפרק י"ט אפילו שליחיו מתנבאים לפניו.
 - ג. בפרק י' הנבואה שינתה את שאול לטובה, בפרק י"ט הנבואה גרמה לו להתנהגות שאינה ראויה למלך (הסרת בגדי מלכותו).